

ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาท้องถิ่น
THE KING'S PHILOSOPHY AND LOCAL DEVELOPMENT

ปัทมพงษ์ วงศ์ณาศรี¹

Punnapong Wongnasri

วีรนุช พรหมจักร²

Weeranuch Promjuk

Corresponding Author E-mail: lekpunnapong@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นถึงการนำศาสตร์พระราชามาใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุและยั่งยืน ไม่ต้องพึ่งพาระบบเศรษฐกิจมหัพภาค ซึ่งท้องถิ่นนับว่าเป็นหน่วยการปกครองที่เล็กที่สุด และมีความสำคัญมาก เนื่องจากเป็นฐานรากของประเทศ การพัฒนาท้องถิ่นจึงนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง และในสถานการณ์ปัจจุบันในยุคสมัยที่สภาวะเศรษฐกิจไม่ค่อยสู้ดี อันเนื่องมาจากสภาวะเศรษฐกิจโลก ได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจฐานรากเป็นอย่างมากโดยเฉพาะผู้คนในชนบทที่ได้รับผลกระทบหลายด้าน เช่น ราคาพืชผลทางการเกษตรตกต่ำ ราคาสินค้าที่มีราคาสูงขึ้น ซึ่งมีผลกระทบต่อค่าครองชีพที่สูงขึ้น ดังนั้นการนำศาสตร์พระราชามาช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงเป็นการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ศาสตร์พระราชา, การพัฒนาท้องถิ่น, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ABSTRACT

The objective of this academic article was to demonstrate an implementation of the King's philosophy to local development in order to solve problems sustainably at the initial stage without dependency on the macroeconomic system. The local administrative organization, regarded as the smallest administrative unit, was the most important because it became the country's base. So, local development was also held as an important matter. At present, the country's economic slowdown, resulted from the global economic situation, grants fundamental economic systems, especially rural or local people, more effects in several aspects, e.g., the decrease of agricultural prices, and the increases of product prices, of which an effect was the people's higher cost of living. Therefore, an implementation of the King's philosophy to solve such problems was regarded as sustainable development of the country.

Keywords: King's philosophy, local development, Sufficiency economy

บทนำ

บทความนี้เป็นบทความวิชาการเพื่อเสนอแนวคิดศาสตร์พระราชากับการพัฒนาส่งเสริมชุมชนหรือการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งเป็น

ส่วนหนึ่งของวัตถุประสงค์ของงานวิจัย “การน้อมนำศาสตร์พระราชาด้วยหลักสามัคคีธรรมสู่การพัฒนาศักยภาพชุมชน” ซึ่งเป็นการที่ทรงมุ่งช่วยเหลือพัฒนาให้เกิดการพึ่งตนเองได้

¹ อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

² อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ของคนในท้องถิ่นชนบทเป็นหลัก กิจกรรมและโครงการตามแนวพระราชดำริที่ดำเนินการอยู่หลายพื้นที่ทั่วประเทศในปัจจุบันนั้นล้วนแล้วแต่มีเป้าหมายสุดท้ายอยู่ที่การพึ่งตนเองได้ของราษฎรทั้งสิ้น

ในบริบทสังคมไทยปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะการมุ่งเน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่นิยมวัตถุนิยมได้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ในขณะที่รัฐเองก็จะเน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจเพื่อสนับสนุนและยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศให้สูงขึ้น ประชาชนที่มีศักยภาพสูงก็จะสามารถแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้สูงขึ้นเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ผลสืบเนื่องจากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจดังกล่าวนี้ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและทางสังคม ดังเช่น ความแตกต่างของรายได้ระหว่างคนรวยและคนจน คุณภาพชีวิตของประชาชนจึงแตกต่างกัน การดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดทางเศรษฐกิจและสังคมจึงมีหลายรูปแบบ ซึ่งบางรูปแบบได้ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมในมิติต่างๆ ที่มีแนวโน้มทำให้สังคมอ่อนแอลง ดังจะเห็นได้จากปัญหาความยากจน ปัญหายาเสพติด ปัญหาการพนัน เป็นต้น (มูลนิธิชัยพัฒนา https://www.chaipat.or.th/site_content/item/283-self-reliance.html)

จากประเด็นปัญหาดังกล่าว เพื่อให้การแก้ไขปัญหาประสบความสำเร็จจึงไม่สามารถดำเนินการได้โดยลำพัง ความร่วมมือจะเป็นแนวทางของความสำเร็จ ผู้เขียนน้อมนำศาสตร์พระราชามาตามหลักสามัคคีธรรม โดยชุมชนเป็นตัวแสดงหลักที่สามารถเข้ามาร่วม

ด้วยช่วยกันในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้ ผู้เขียนมีความสนใจที่จะเข้าไปศึกษาเพื่อสร้างเครื่องมือป้องกันภัยจากปัญหาทางเศรษฐกิจและปัญหาทางสังคม ผ่านการสร้างเครือข่ายจิตอาสาพระราชัฐที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10 มีพระราชประสงค์ให้จัดตั้งขึ้นทั่วประเทศ เพื่อการปลูกฝัง ส่งเสริม หรือพัฒนาจิตอาสาเพื่อสร้างจิตสำนึกสาธารณะเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ซึ่งผู้เขียนจะนำจิตอาสาเข้าไปเสริมสร้างความร่วมมือกับคนชุมชนผ่านศาสตร์พระราชาคือ การเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา ที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในประเด็นที่ 4 ด้านความมั่นคงข้อ 4.2 ที่เน้นการน้อมนำศาสตร์พระราชามาประยุกต์ใช้ (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2560, น. 1-15)

ศาสตร์พระราชาศาสตร์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

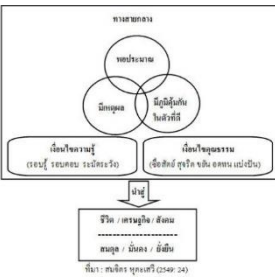
ศาสตร์พระราชาคือ การน้อมนำพระบรมราโชวาท ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ที่พระราชทาน แก่ปวงชนชาวไทย มากำหนดเป็นหลักในการปฏิบัติ เป็น “ศาสตร์ของแผ่นดิน” สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ มีพระราชดำรัส เมื่อปี 2554 ว่า “...เป้าหมายในการพัฒนา ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 คือ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” เพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของ คน โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ให้คนมีความสุข โดยต้องคำนึง เรื่องสภาพภูมิศาสตร์ ความเชื่อทางศาสนา เชื้อชาติ และ ภูมิ หลังทางเศรษฐกิจ สังคม แม้ว่าวิธีการพัฒนามีหลากหลาย แต่ที่สำคัญ คือ นักพัฒนา

จะต้องมีความรัก ความห่วงใย ความรับผิดชอบ และการเคารพในเพื่อนมนุษย์ จะเห็นได้ว่าการพัฒนาเกี่ยวข้องกับมนุษยชาติ และเป็นเรื่องของจิตใจ...” สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554, น. 28-29)

ศาสตร์พระราชาก็เป็นศาสตร์ที่ต้องลงมือปฏิบัติโดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงให้ “ประชาชนเป็นศูนย์กลาง” ของการพัฒนามาเป็นแนวทางในการดำเนินงานโดยไม่ให้เกิดความขัดแย้งในพื้นที่ประชาชน ให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม

ร่วม และได้ประโยชน์จากการพัฒนาอย่างแท้จริง ให้มีความอยู่ดีกินดี และ“ศาสตร์พระราชาก็มีความเชื่อมโยงในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (SEP - Sufficiency Economy Philosophy) คือมีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs-Sustainable Development Goal) และหวังที่จะมีความประสบความสำเร็จ ให้ชุมชนและท้องถิ่นได้เกิดความตระหนักถึงปัญหาต่างๆ โดยการสร้างหลักภูมิคุ้มกัน ตัวอย่างเช่น ปัญหาสุขภาพที่เกิดจากการใช้สารเคมี (เดชา ปุญญบาล, 2560, น. 14) โดยมีผัง ดังนี้

ศาสตร์พระราชาก็

<p>ปรัชญาในฐานะหลักนำทาง (Philosophy as guiding principle)</p>	<p>การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ครอบคลุมดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม (Reign in righteousness for the well-being of Thai citizens) พออยู่พอกิน (living in contentment) รู้จักสามัคคี (living in harmony and unity)</p>	<p>ผลลัพธ์ (Ends)</p>
<p>ทางสายกลาง (The middle path)</p> <p>ที่มา: คณาจารย์ ขุนพลศรี (2549: 24)</p>	<p>โครงการพระราชดำริสี่พันกว่าโครงการสถานีวิทยุ อ.ส. ถนนวงแหวน สะพานพระราม 8 ถนนรัชดาภิเษกทางด่วนลอยฟ้าถนนบรมราชชนนี ฟอนต์ไทยจิตอาสา เสืออากาศสูสี</p> <p>↑</p> <p>เกษตรทฤษฎีใหม่ แก้มลิง ดิน แก้มลิง ผืนหลวง หล้าแฝก กังหันน้ำชัยพัฒนา ไม่สามอย่าง ประโยชน์สี่อย่าง เชื้อนป่าสักชลสิทธิ์ ฯลฯ</p> <p>ทำด้วยความรัก ความปรารถนาดี ด้วยใจ</p> <p>ประยุกต์ใช้อย่างยืดหยุ่นไม่ยึดติดตำรา ปรับตามบุคคล สภาพพื้นที่ สถานการณ์</p> <p>Flexibly apply. Do not adhere to text book. Adapt to individual, geography, and contingency.</p>	<p>บทประยุกต์ (Application)</p>

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy)	เข้าใจ	เข้าถึง	พัฒนา	วิธีการ (Means)
	- ข้อมูลเชิง ประจักษ์ (Empirical data) - ข้อมูลที่มีอยู่ แล้ว (Existing data) - วิเคราะห์และ วิจัย (Analysis and Research) - ทดลองจนได้ผล จริง (Experiment till actionable results)	- ระเบิดจากข้าง ใน (Inside – out blasting) - เข้าใจ กลุ่มเป้าหมาย (Understand target) - สร้างปัญญา (Educate)	- เริ่มต้นด้วย ตนเอง (Self-initiated) - พึ่งพาตนเองได้ (Self-reliance) - ต้นแบบ เผยแพร่ความรู้ (Prototype and role model)	
คน วัตถุประสงค์ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม				

หลักการของศาสตร์พระราชาใช้หลักการเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา คือหลักการของศาสตร์พระราชา เพื่อแก้ปัญหาพื้นที่ และพัฒนา ชีวิตของประชาชนดำเนินการอย่างมีแผนผ่านโครงการและกิจกรรมต่างๆ ซึ่งไม่ใช่ความสำเร็จเพียงชั่วคราวเท่านั้น หากแต่เป็นการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน ศาสตร์พระราชาจึงเป็นโครงการที่ยังชีพให้ประชาชน ได้อยู่ดีกินดี เช่น โครงการฝนหลวง เกษตรทฤษฎีใหม่ โครงการแก้มลิง เป็นต้น จะเห็นได้ว่าโครงการเหล่านี้ล้วนแต่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของเกษตรกรอันเป็นพลังทางเศรษฐกิจของชาติ ซึ่งเรื่องปากท้องของพสกนิกรของพระองค์นั่นเอง จากการดำเนินการมากกว่า 40,000 โครงการหลวงล้วนแต่เป็นการพัฒนาประชากรระดับรากหญ้า เพื่อยกระดับการดำรงชีพของประชาชนให้สูงขึ้นตามยุคสมัย

และกลไก ทางสังคมให้อยู่ดีกินดีมีสุขตามอรรถภาพ เพราะปัจจัยพื้นฐานทางสังคมนั้นครอบครัวคือหน่วยย่อย หากครอบครัวขาดความอบอุ่น นั่นคือสาเหตุของปัญหาทางสังคมที่จะตามมา การแก้ปัญหาในระดับรากหญ้าจึงเป็นศาสตร์ของการบริหารจัดการประเทศที่พระองค์ทรงตระหนัก และเป็นการแก้ปัญหา ที่ต้นเหตุตรงตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นับเป็นความปรารถนาของพระองค์อย่างแท้จริง (พระครูวิบูลสีลพรต, 2563, น, 166-176)

คำว่า เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา คือ ก่อนจะทำอะไร ต้องมีความเข้าใจเสียก่อน เข้าใจภูมิประเทศ เข้าใจผู้คนในหลากหลายปัญหา ทั้งทางด้านกายภาพ ด้านจารีตประเพณี และวัฒนธรรม เป็นต้น และระหว่างการดำเนินการนั้น จะต้องทำให้ผู้ที่เราจะไป

ทำงานกับเขา หรือทำงานให้เขานั้น “เข้าใจ” เราด้วย เพราะถ้าเราเข้าใจเขาแต่ฝ่ายเดียว โดยที่เขาไม่เข้าใจเรา ประโยชน์คงจะไม่เกิดตามที่เรามุ่งหวังไว้ “เข้าถึง” ก็เช่นกัน เมื่อรู้ปัญหาแล้ว เข้าใจแล้ว จะต้องทำอะไรก็ตามให้เขาอยากเข้าถึงเราด้วย

...ดังนั้น จะเห็นว่า เป็นการสื่อสารทั้งทางไปและกลับ ถ้าสามารถทำทั้งสองประการ ได้สำเร็จ เรื่อง “การพัฒนา” จะลงเอยได้ดี เพราะเมื่อต่างฝ่ายต่างเข้าใจกัน ต่างฝ่ายอยากจะทำเข้าถึงกันแล้ว การพัฒนาจะเป็นการตกลงร่วมกันทั้งสองฝ่าย ทั้งผู้ให้ และผู้รับ

...หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่ทรงยึดหลักผลประโยชน์ของปวงชน และการพัฒนาคนเป็นสำคัญ นับเป็นกระบวนการทำงานแบบบูรณาการ และกระบวนการคิดบนรากฐานของ “การเข้าใจมนุษย์” ในการสร้างสรรค์นวัตกรรมจากความเข้าใจ ศึกษาผู้คนด้วยการสังเกตและใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา เพื่อเป็นการสืบสานพระราชปณิธาน และน้อมเกล้าฯ น้อมกระหม่อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ตามหลักการ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ที่ใช้ทรงงานผ่านโครงการพระราชดำริ หลากๆ โครงการ เช่น โครงการฝนหลวง โครงการทฤษฎีใหม่ โครงการแก้มลิงดิน และโครงการกั้นน้ำช่วยพัฒนา ให้กลายเป็นบทเรียน

... เพื่อให้ได้เรียนรู้กระบวนการคิดบนรากฐานของการเข้าใจมนุษย์ การเข้าถึงข้อมูล เพื่อให้การสร้างสรรค์นั้นตอบสนองความต้องการ การพัฒนาด้วยความรู้และภูมิปัญญา

ที่ไม่จำกัดอยู่แค่มิติใดมิติหนึ่ง ตลอดจนการทดลองและปรับปรุงจนได้ผลลัพธ์ที่ยั่งยืน และสามารถประยุกต์ใช้ได้ (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2554, น, 52-53)

จะเห็นได้ว่าเป้าหมายในการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 คือการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ให้ประชาชนของพระองค์มีความสุข โดยคำนึงเรื่องสภาพภูมิศาสตร์ ความเชื่อทางศาสนา เชื้อชาติ และภูมิหลังทางเศรษฐกิจ สังคม แม้ว่าวิธีการพัฒนาจะมีความหลากหลาย แต่ที่สำคัญคือการพัฒนาจะต้องมีความรัก ความห่วงใย มีความรับผิดชอบ และการเคารพในเพื่อนมนุษย์ จะเห็นได้ว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนจะเกี่ยวข้องกับมนุษยชาติ และเป็นเรื่องของจิตใจ

การบูรณาการศาสตร์พระราชากับการพัฒนาท้องถิ่น

เริ่มต้นจากการลงมือทำในสิ่งที่จำเป็นก่อน เมื่อสำเร็จแล้วแล้วก็เริ่มลงมือสิ่งที่จำเป็นลำดับต่อไป ด้วยความรอบคอบ และระมัดระวัง ถ้าทำตามหลักนี้ได้ งานทุกสิ่งก็จะสำเร็จได้ โดยง่าย “...ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเริ่มต้นจากสิ่งที่จำเป็น ที่สุดของประชาชนเสียก่อน ได้แก่ สุขภาพสาธารณสุข จากนั้นจึงเป็นเรื่องสาธารณสุขไปภาคขั้นพื้นฐาน และสิ่งจำเป็นในการประกอบอาชีพ อาทิ ถนน แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การอุปโภคบริโภค เน้นการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ราษฎรสามารถนำไปปฏิบัติได้ และเกิดประโยชน์สูงสุด “การพัฒนา ประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี

พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้น ก่อนใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาเมื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอสมควร สามารถปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยสร้างเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่ สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป...” พระบรมราโชวาทของในหลวง รัชกาลที่ 9 เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เวลาทรงงานจะทรงศึกษาเรื่องนั้นอย่างลึกซึ้งเคยมีพระราชดำรัสว่า

“...ในกรณีที่ทรงเป็นพระมหากษัตริย์นี้ ถ้าไปทรงแนะนำประชาชนผิดรู้เท่าไม่ถึงการณ์ก็ผิด เสียหายมาก ผิดไม่ได้ เพราะฉะนั้นจะมีพระราชกระแสตลอดเวลาว่า จะทำอะไร ต้องศึกษาให้ลึกซึ้ง...”

“...ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีอยู่ข้อหนึ่งเงื่อนไข ความรู้ทางวิชาการ ที่ทำอะไรต้องรู้ลึกอย่างรอบคอบ ทำมั่วๆ ไม่ได้ทำแบบไม่รู้เรื่องนี้ไม่ได้ จะเสียหาย นอกจากเสียเวลาแล้วยังเสียหายอีก...” แล้วท่านกล่าวถึงการพัฒนาว่าสามารถ แบ่งศาสตร์การพัฒนาได้สามศาสตร์ด้วยกัน เริ่มจากอันที่หนึ่งคือ ศาสตร์ชาวบ้านที่เราเรียกว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน ท่านอธิบายให้ฟังว่า ประเทศเรามีอายุ เจ็ดร้อยถึงแปดร้อยปีแล้ว ในช่วง 700 ปี ยังไม่มีมหาวิทยาลัย ปู่ย่าตายายของเราจะทำอะไรก็เหมือนลองผิดลองถูก ลองปลูกข้าวแบบไหนดี ปลูกอ้อยแบบนี้ดีไหม สมัยโน้นไม่มีวิชาปลูกอ้อยจากเมืองนอก และวิชาที่ปู่ย่าตายายเรียนกันมา เป็นวิชาที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่นั้นๆ เหมาะสำหรับภาคอีสาน ตะวันตก ตะวันออก อย่าไปดูถูกวิชาของปู่ย่าตายายที่เรียก ว่าศาสตร์ชาวบ้าน หรือ ภูมิปัญญา

ชาวบ้าน สองศาสตร์สากล ก็คือสิ่งที่ครูไปเรียนมาแล้วมาสอนหนังสือแล้วบอกว่าครูเก่งกว่าชาวบ้าน ไปเรียนศาสตร์สากล คือ ศาสตร์ฝรั่ง เอามาสอนในวิทยาลัย/ แล้วไปเติมให้ลูกหลาน วิธีทำเกษตรอินทรีย์ ชาวบ้านอาจจะไม่รู้เรื่อง แต่ครูนี้รู้เรื่อง เพราะไปหาวิชาจากศาสตร์สากลได้ อันที่สาม ที่ประเทศอื่นไม่มีคือ ศาสตร์พระราชา เป็น โครงการตามพระราชดำริ ที่มีอยู่มากมายถึง ห้าพันกว่าโครงการ มีทั้งการจัดการดินการจัดการน้ำ การเกษตรแปรรูป สิ่งแวดล้อม การปลูกป่า ปลูกต้นไม้ ปลูกพืชผักสวนครัว (เดชา ปุญญบาล, 2560, น. 16) ซึ่งจะต้องลงมือทำในท้องถิ่นนั้นๆ โดยปรับให้เข้ากับบริบทของแต่ละท้องถิ่น การที่จะปฏิบัติให้ได้ผลคือต้องรู้คือ รู้ปัญหาในท้องถิ่นนั้นๆ และรู้วิธีแก้ปัญหานั้น รัก คือ เมื่อเรารู้ถึงปัญหาและวิธีแก้แล้วเราต้องมีความรักในท้องถิ่น รัก ที่จะลงมือทำลงมือแก้ไขปัญหานั้น สามัคคี คือ คนในท้องถิ่นต้องมีความสามัคคีกันและร่วมกันแก้ไขปัญหาต่างๆ ไม่สามารถลงมือทำคนเดียวได้ ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจกันของคนในท้องถิ่นเอง

ทั้งนี้มีหลักการทำงาน คือ 1. ใช้วิธีคิดอย่างองค์รวม คือ การมองสิ่งต่างๆ ที่เกิดอย่างเป็นระบบเชื่อมโยงกัน 2. ไม่ยึดติดหลักทฤษฎี ควรทำงานอย่างยืดหยุ่นกับสภาพและสถานการณ์นั้นๆ และสิ่งที่เราทำบางครั้งต้องโอบอ้อมต่อสภาพธรรมชาติ สังคม และจิตวิทยาด้วย 3. ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด หาสิ่งที่มีในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ โดยไม่ต้องลงทุนสูง หรือใช้เทคโนโลยีที่ยุ่งยาก ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า “...ให้ปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูกโดยปล่อยให้

ขึ้นเองตาม ธรรมชาติ จะได้ ประหยัดงบประมาณ...” 4. ทำให้ง่าย ทรงคิดค้น ดัดแปลง ปรับปรุงและแก้ไขงาน โดยสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนและระบบนิเวศโดยรวม “ทำให้ง่าย” 5. การมีส่วนร่วม ทรงเปิดโอกาสให้สาธารณชน ประชาชนหรือเจ้าหน้าที่ทุกระดับ ได้มาร่วมแสดงความคิดเห็น “สำคัญที่สุดจะต้องหัดทำให้กว้างขวาง หนักแน่น รู้จักรับ ฟังความคิดเห็น แม้กระทั่งความวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่น มีการระดมสติปัญญา และประสบการณ์ อันหลากหลายมา อำนวยบริการปฏิบัติบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จที่ สมบูรณ์นั้นเอง” 6. ต้องยึดประโยชน์ส่วนรวม ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงระลึกถึงประโยชน์ของส่วน รวมเป็นสำคัญ ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า “...ใครต่อใคร บอกว่า ขอให้เสียสละส่วนตัวเพื่อส่วนรวม อันนี้ฟังจนเบื่อ อาจรำคาญด้วยซ้ำว่า ใครต่อใครมากี่ บอกว่าขอให้คิดถึง ประโยชน์ส่วนรวม อาจมานึกในใจว่าให้ๆ อยู่เรื่อยแล้ว ส่วนตัวจะได้อะไร ขอให้คิดว่าคนที่ให้ เป็น เพื่อส่วนรวมนั้น มิได้ให้ส่วนรวมแต่อย่างเดียว เป็นการให้เพื่อตัวเองสามารถ ที่จะมีส่วนร่วมที่จะอาศัยได้...” และที่สำคัญที่สุดคือพระองค์ทรงปลูกป่าในใจคน การจะทำการใดสำเร็จต้องปลูกจิตสำนึกของคน เสียก่อนต้องให้เห็นคุณค่า เห็นประโยชน์กับสิ่งที่จะทำ.... “เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ควรจะปลูกต้นไม้ลงในใจคนเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดิน และจะรักษา ต้นไม้ด้วยตนเอง” (เดชา ปุญญบาล, 2560, น. 17-19)

ดังนั้นศาสตร์พระราชากับการพัฒนาท้องถิ่นจึงเป็นการบูรณาการการแก้ไขปัญหา

ท้องถิ่นหรือชุมชนโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหา โดยการระเบิดจากข้างใน คือการเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา เพราะปัญหาแต่ละชุมชนหรือท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน วิธีการแก้ไขปัญหาจึงต่างกัน โดยต้อง อาศัยความร่วมมือจากชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐเป็นสำคัญจึงจะเป็นแนวทางของความสำเร็จ โดยชุมชนเป็นตัวแสดงหลักที่สามารถเข้ามาร่วมด้วยช่วยกันในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้

สรุป

“ศาสตร์พระราชา” อันเป็น “สายใยแห่งความรัก และความห่วงใย” ของสถาบันพระมหากษัตริย์ที่มีต่อพสกนิกรไทยทั้งหมดตลอดรัชสมัย 70 ปีของรัชกาลที่ 9 ซึ่งนับว่ามีความยาวนานเป็นอย่างยิ่ง และมีความแปลกอยู่ในพระองค์เพราะว่าทรงอยู่กับประชาชนเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน แต่ประชาชนไม่เบื่อ แต่กลับยิ่งมีความปลื้มปีติยินดีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และยิ่งเป็นความน่าเสียดายที่พระองค์ทรงสิ้นไป จึงเป็นที่สงสัยและการค้นหาคำตอบว่าตลอดระยะเวลากว่า 70 ปี นั้น พระองค์ทรงครองใจ แต่ไม่ได้ปกครอง เพราะ การปกครองเป็นเรื่องของรัฐบาล แต่เวลานับตั้งแต่ที่ทรงขึ้นครองราชย์ พระองค์เสด็จเยี่ยมราษฎรในต่างจังหวัด รับฟังปัญหาและแก้ไขให้กับชาวบ้านได้อย่างไม่ถือพระองค์ ศึกษาข้อมูลเชิงลึกกับชาวบ้านโดยตรง ทรงทำให้ปรากฏรูปธรรมที่ชัดเจน คือ ช่วง 50 ปีหลัง กิจที่ทรงทำและคำที่ทรงแนะทุกอย่าง มีคำจำกัดความที่สอดคล้อง คือ ศาสตร์พระราชา ซึ่งศาสตร์นั้นได้มาจากพระราชประสบการณ์ เข้าพระทัยในเหตุการณ์และสถานการณ์ต่างๆ

และพระราชกรณียกิจ โดยสาระสำคัญที่เป็นหัวใจของศาสตร์พระราชาก็คือ ศาสตร์แห่งการพัฒนา, ศาสตร์แห่งการครองตน เพื่อเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติที่ดี และศาสตร์แห่งการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข การที่พระองค์ทรงอยู่ในพระราชสมภพ 70 ปี ทำให้เกิดองค์ความรู้สำคัญคือ “ศาสตร์พระราชา” ในศาสตร์ พระราชา มีหลักวิชาต่างๆ ทั้ง

สังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์รวมกันอยู่ในศาสตร์เดียว ไม่ใช่ศาสตร์ที่ใช้สอบให้ได้ใบประกาศความสำเร็จการศึกษาแต่อย่างใด หากแต่เป็นศาสตร์พระราชาก็ต้องลงมือปฏิบัติตามลำดับขั้น เป็นศาสตร์ประยุกต์ให้เข้ากับบริบทของแต่ละที่เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

แหล่งอ้างอิง

- พระครูวิบูลสีลพรต (สมหมาย อาสโภ/โนนน้อย) และพระมหามิตร ฐิตปญโญ, (2563). ศาสตร์พระราชากับการพึ่งตนเอง. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 19(4) 166-176.
- เดชา ปุญญบาล. (2560). 9 ตามรอยบาท ศาสตร์พระราชา. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 22(2), 13-20.
- มู ล นี อี ชัย พัฒนา. (2563). https://www.chaipat.or.th/site_content/item/283-self-reliance.html สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2563.
- สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 (ฉบับย่อ)*. (2563) สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2563.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). *พระมหากษัตริย์นักพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขสู่ปวงประชา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2554). สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การทรงงานพัฒนาประเทศของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.